

HET HUIS VAN DE ARMEN IN HET EVANGELIE VAN JOHANNES

Serie Eu-angelion - Goede boodschap voor alle mensen

"In het begin was het Woord, het Woord was bij God en het Woord was God." Zo begint het evangelie volgens Johannes. Geen van de andere evangelisten opent met zulke woorden. Ze klinken als iets uit een andere wereld - raadselachtig, bijna mystiek, moeilijk helemaal te grijpen.

Twee weken geleden hoorde u Manuela Kalsky spreken over de gnostiek en het evangelie van Maria. Zij beschreef de gnostiek als een zoektocht naar innerlijke kennis: het besef dat er in ieder mens een goddelijke vonk schuilt, die ons kan bevrijden van angst en van de gebondenheid aan het materiële. Die gnostische taal is vaak poëtisch en ongrijpbaar, spelend met tegenstellingen tussen licht en duister, hemel en aarde, weten en niet-weten. Ook Johannes gebruikt zulke woorden en beelden. Maar hij doet dat met een ander doel. Waar de gnostiek de mens wil bevrijden door kennis, zegt Johannes: de bevrijding komt door één persoon - door Jezus, de Christus, de Zoon van God.

Dat maakt dit evangelie zo bijzonder: het beweegt voortdurend tussen het hoge en het aardse, tussen mystiek en werkelijkheid. Johannes schrijft niet alleen over God, maar laat zien hoe die God in Jezus tastbaar wordt in daden en woorden. Hij doet dat op twee manieren: door de zeven "Ik ben"- uitspraken - waarin Jezus vertelt wie hij is - en door zeven wonderverhalen, waarin hij laat zien wat dat betekent.

Hiermee portretteert Johannes Jezus als God, als mens boven alle mensen. Maar in dit Johannes evangelie gebeurt meer: deze goddelijke Jezus is tegelijk diep mens, iemand die de rauwe randjes van de werkelijkheid niet uit de weg gaat. Hij zoekt ze juist op. Geen hoogverheven God, maar een God die nabij is. En nergens komen de goddelijkheid en tegelijkertijd de menselijkheid van Jezus zo dichtbij - worden ze zo tastbaar - als in het verhaal van vandaag.

Ik neem u mee onderweg naar Bethanië. Niet Jeruzalem - met haar marmeren trappen, haar zuilengangen en tempelklokken. Niet tussen de geleerden en de geloofszekerheden. Nee, we gaan even de poort uit. De stadsmuren achter ons latend, naar het stoffige grensdorpje Bethanië, enkele kilometers verder. Een dorp dat zijn naam niet heeft meegekregen: "het huis van de armen." Een plek waar het leven niet gladgestreken is, waar mensen wonen die door de stad vergeten en verdrongen zijn. Zieken, weduwen, dagloners. Daarheen is Jezus onderweg, niet naar machtigen, maar naar wie leven met onzichtbare littekens. Daar in het gewone en het gebrokene, wil hij zijn - mens onder de mensen. En precies daar kruist dit evangelie ons leven nu.

Waar kunnen wij God zien? Niet zo zeer in heilige plaatsen, maar midden in het dagelijks bestaan - in verdriet, verwarring, zorg? Ook daar, zegt Johannes, kan het Woord vlees worden, kan God zichtbaar zijn. Nog voor Jezus aankomt in Bethanië zien we al het goede nieuws wat dit dorp brengt. In de verhalen uit Bethanië spelen vrouwen een ongekend grote rol: Martha en Maria treden naar voren, spreken, handelen, geloven. In hun tijd was dat revolutionair. Het hellenistische denken koppelde waardigheid, status en wie er gehoord werd aan mannelijkheid, aan spreken, overheersen, actief zijn. Maar in Bethanië lijkt dat patroon verschoven. Het dorp wordt een oefenplek, waar patriarchale rolverdelingen en hiërarchieën losraken, waar de verhoudingen anders zijn.

In deze tekst zien we deze oefenplek tevoorschijn komen in de ontmoeting met Martha. Zij is degene die actie onderneemt en naar Jezus toekomt. Voor het aangezicht van Martha, doet Jezus een van die zeven Ik ben-uitspraken: "Ik ben de Opstanding en het Leven". Jezus vertelt wie hij is aan een vrouw die in ieder ander omliggend dorp niet bij name genoemd zou worden. En Martha gelooft het, en antwoordt: "Ik geloof dat u de Messias bent, de Zoon van God die naar de wereld zou komen". Een van de eerste en meest uitgebreide belijdenissen komt uit háár mond.

Hier gebeurt iets van die goede boodschap: God toont zich niet aan de machtigen of invloedrijken, maar aan een vrouw in een vergeten dorp. Daar aan de rand, wordt het nieuwe zichtbaar. En Martha, die handelt, gelooft en spreekt, wordt door Jezus niet gecorrigeerd maar bevestigd. Hij kiest juist háár - en daarmee haar dorp - als ontmoetingsplek van Opstanding en Leven. In die affirmatie ligt een diepe erkenning van wat zij doet: in het klein, trouw en hoopvol bouwen aan iets beters, eerlijker, menselijker.

Ook vandaag klinkt dit verhaal als een bevrijdende boodschap. Voor mij, opent het ruimte om te spelen met grenzen en vormen van gender - als Martha die ruimte kreeg om te handelen, te spreken, te geloven, dan mogen wij dat ook. Maar die bevrijding reikt verder, ook los van onze uitingen aan genderrollen. In een samenleving waarin prestaties, zichtbaarheid en succes vaak bepalen wie telt, laat dit verhaal iets anders horen: God is niet te vinden in perfectie, maar in betrokkenheid. Hij is aanwezig bij wie aan de rand blijft staan en toch doorgaat, ook zonder erkenning- bij de zorgverlener die blijft geven, de leraar die niet opgeeft, de ouder die probeert vol te houden. Dáár, in het gewone en soms weerbarstige leven breekt iets door van wie Jezus zegt te zijn: de Opstanding en het Leven - niet als een wonder van vroeger, maar als een beweging die nu nog gaande is, telkens wanneer we kiezen voor nabijheid, gelijkwaardigheid en hoop.

En toch - als ik dit zo zeg, hoor ik ook de verleiding om Bethanië te romantiseren, om het te mooi te maken. Alsof het een dorp vol geloof en gelijkwaardigheid was, een oase van bevrijding zonder pijn. Maar dat zou niet eerlijk zijn. Ook daar bleef het verdriet, de twijfel, de rauwheid van het verlies bestaan. Martha's woorden van geloof nemen het gemis niet weg. En zo brengt het verhaal ons een stap verder: van het ideaal van bevrijding naar de werkelijkheid van de diepe rouw. We zitten tussen de rouwenden. Mensen weeklagen, (κλαίω - klaio) in het Grieks, een haast ritueel huilen, waarin heen en weer wiegen, klagend om de dood.

En daar, temidden van die mensen, staat Jezus. Hij huilt niet mee zoals alle andere dat doen, zijn huilen is niet ritueel. Er staat een ander woord (δακρύω - dakruo), de enige andere keer dat dit woord voorkomt is bij Job. Te midden van alles wat Job verloren was hilde hij hartstochtelijke, tranen met tuiten, onophoudend. Zo huilt ook Jezus, geen ingetogen traan, maar openlijk, met zichtbare en hoorbare ontroering. Tussen de vrouwen die huilen om hun broer, huilt Jezus hartstochtelijk mee. En daarmee doorbreekt hij alles wat van een man van zijn positie werd verwacht: Hiermee doorbreekt Hij-zelf de gendernormen van de tijd. Hij tolereert de maatschappelijk omkering van dit dorpje niet, nee hij gaat erin mee en maakt er deel van uit. Alsof hij met zijn tranen zegt - zo anders kan en mag de wereld zijn.

Het is dan ook niet alleen het 7e wonderteken - het is niet de opstanding van Lazarus - die ons het goede nieuws laat zien van wie Jezus is. Het is dat Jezus het daar laat zien, in Bethanië met de rouwende, hartstochtelijk huilend meegaande in deze oefenplaats van een nieuwe samenleving.

Wat in Bethanië gebeurde, blijft niet daar. Het is geen oud verhaal over een dorp ver weg, maar een uitnodiging om te zien waar dat dorp vandaag opnieuw vorm krijgt, en om daar aan deel te nemen. Want ook nu bestaan zulke oefenplekken - kleine gemeenschappen die, vaak zonder het te weten, iets van die omgekeerde wereld laten zien. Ons eigen Bethanië ligt misschien niet op een heuvel bij Jeruzalem, maar in de straat waar mensen elkaar nog kennen. In een buurthuis waar iemand elke week koffiezet voor wie alleen is. In de klas waar ruimte wordt gemaakt voor verschil en deze openhartig besproken worden. In gezinnen, vriendschappen en gekozen families waar mensen elkaars pijn durven dragen.

Daar, in die alledaagse gebaren van trouw en tederheid, beweegt iets van wat Jezus in Bethanië bevestigde: dat het anders kan. Dat nabijheid krachtiger is dan status, en dat kwetsbaarheid geen tekort is maar een bron van leven. Bethanië is niet verleden tijd, het is een manier van samenleven - telkens opnieuw geboren waar mensen kiezen om niet weg te kijken, maar mee te huilen, mee te hopen, mee te leven. Daar, tussen de tranen en het gewone, breekt de Opstanding al door.

Amen

Noud Fortuin